

18. Idilliskā plurālisma idille

Teksta virsraksts nepatiks. Nepatiks tiem, kuri mūsdienās izslavētajā plurālismā nesaskata nekā laba. Viņi nekādā gadījumā negribēs plurālismu atzīt par idillisku parādību, kura pie tam vēl izraisa idilli – bezrūpīgu, mierīgu, patīkamu noskaņojumu. Negatīvā attieksme pret mūsdienās izslavēto plurālismu ir pamatota.

Tomēr attieksme var būt dažāda, jo slavenais plurālisms nav domāts visiem. Plurālisms ir adresēts cilvēku vienai daļai. Pirmkārt un galvenokārt ir adresēts tā saucamajiem masu cilvēkiem. Priekš viņiem plurālisms ir saldaiss ēdiens – deserta idille. No viņiem vislielākie gardēži plurālismu jau sen ir pārvērtuši par vienīgo maltīti, un idilliskais plurālisms ir viņu galvenā barība.

Tātad teksta virsraksts patiks masu cilvēkiem. Noteikti nepatiks personībām, jo plurālisms tāpat kā jebkura cita ideoloģiskā konstrukcija nav paredzēta indivīdiem, kuri konsekventi domā ar savu galvu.

Plurālisms tiek pasniegts masu cilvēkiem, kuri negrib un nespēj domāt patstāvīgi, mēdz būt garīgi pasīvi un neaktīvi ikvienā intelektuālajā situācijā. Viņi neko nerada un kritiski nevērtē, taču tajā pašā laikā vienmēr ir pašpārliecināti un pašapmierināti. Masu cilvēkiem vienmēr ir gatava atbilde uz jebkuru jautājumu, jo viņi visu zina un visā orientējās, nepazīstot neizpratnes un nezināšanas psiholoģiskos pārdzīvojumus.

Plurālisma slavināšana ietilpst liberālās demokrātijas propagandā, intensīvi zombējot masu sabiedrību jau apmēram 30 gadus. „Aukstā kara” gados anglosakšu propagandas speciālisti izveidoja ideoloģijas jaunu tipu, ko saucu par zināšanu ideoloģiju. Ideoloģijas jaunā tipa centrā ir speciāli servētu (no fr. *servir*) zināšanu izplatīšana, piemēram, par totalitārismu, sociālismu, fašismu, PSRS, II Pasaules karu, tirgus ekonomiku, liberālo demokrātiju, demokrātiskumu, cilvēktiesībām, brīvību. Zināšanu ideoloģijas arsenālā ietilpst arī plurālisma slavēšana. Tāpēc neoliberālās sabiedrības leksikā burbuļo universāli smaržīgais vārdiņš „plurālisms”.

Plurālisma slavēšana ir ļoti tālredzīga rīcība, jo spēj pilnā mērā sagraut ne tikai cilvēka idejisko patstāvību, bet cilvēka garīgās esamības balstus vispār. Droši var teikt, ka plurālisma slavināšana ir viena no vislielākajām viltībām liberālās demokrātijas propagandā. Šīs viltības sekas ir drausmīgas, un tās drausmīgi izpaužas arī Latvijas tautas dzīvē. Sevišķi šķebīgi izpaužas vidējās un jaunākās paaudzes dzīvē, kuras līdzšinējais mūžs lielā mērā vai pilnā mērā ir pagājis lokālo politisko spēku imitētajā liberālās demokrātijas iekārtā, balstoties uz anglosakšu prasībām.

Panākts ir tas, ka plurālisma jēdziens tiek pielietots ļoti plašā amplitūdā. To lieto, piemēram, runājot par pasaules uzskatu, viedokļu, reliģisko, politisko, dzīves veidu, seksuālo, dženderisko, modes, mediju daudzveidību.

Latvijā pirms neilga laika kāda apķērīga dāma izsacījās par „europeiskā plurālisma vērtībām”, tādējādi terminoloģisko daudzveidību papildinot vēl ar diviem oriģināliem atzariem. No viņas teiktā secināms, ka pastāv (1) „europeiskais plurālisms” pats par sevi un tam ir kaut kādas savas patstāvīgās (2) „vērtības” – „europeiskā plurālisma vērtības”. Savukārt pasaules globālo procesu analītikā kāds svešzemju kungs nesen izteicās par „ģeopolitisko plurālismu” – daudzu valstu līdzdalību mūsdienu ģeopolitiskajās kombinācijās. Jau labu laiku speciālajā literatūrā nākas priecāties par „identitāšu plurālismu”, „multikulturālisma plurālismu”, „seksuālās orientācijas plurālismu”, „etnisko plurālismu”, „ideoloģiju plurālismu”, „elītu plurālismu”.

Taču plurālisma jēdzienam anglosakšu zināšanu ideoloģijā faktiski ir tikai viens uzdevums – cilvēkus sagraut ticību patiesībai. Anglosakšu zināšanu ideoloģijā jautājums par plurālismu viltīgi maskētā veidā (zemtekstā) ir savīts ar jautājumu par patiesību. Zināšanu ideoloģija cenšas cilvēkus atradināt no patiesības un tā vietā cilvēkiem iezombēt atziņu, ka nav visiem viena patiesība, bet katram indivīdam var būt sava patiesība par ikvienu lietu un parādību.

Turklāt vispriecīgākais - patiesība nemaz nepastāv! Bet, ja nepastāv patiesība, tad nepastāv arī morāle un morāles normas. Tādā gadījumā mēs katrs varam uzvesties saskaņā ar savu morālo kodeksu. Ne velti pašmāju „kēķa filosofijas” guru spriedelē: „Jo vairāk Latvija iekļaujas Eiropas garīgās dzīves norisēs, jo lielākā mērā sabiedrību pārņem tajā valdošais gars. Bet šis gars nes sev

līdzī atziņu, ka universāla ētika nav iespējama [...] universāla dzīves jēga, ko varētu kādam iedot, nepastāv”.

Anglosakšu zināšanu ideoloģijā jautājums par patiesību tiek veikli savīts arī ar jautājumu par brīvību; respektīvi, mūsdienās slaveno demokratizāciju. Zināšanu ideoloģija rafinēti izskaidro patiesības un demokratizācijas (brīvības) sakarības.

Vispirms masu cilvēkiem tiek iestāstīts, ka viņu valstī ir nepieciešama demokratizācija, jo tā paver ceļu visu veidu plurālismam. Tātad demokratizācija paver ceļu arī pasaules uzskatu un dažādu viedokļu plurālismam. Demokratizācijas apstākļos katram cilvēkam var būt savs pasaules uzskats un savs viedoklis par ikvienu jautājumu.

Pēc tam masu cilvēkiem tiek paskaidrots, ka demokratizācijas apstākļos nepastāv nekāda hierarhija. Tātad neviens pasaules uzskats, viedoklis, dzīves veids nav etalons un nevar būt dominējošais paraugs pārējiem cilvēkiem kā vispatiesākais jeb, ikdienišķajā valodā runājot, vispareizākais risinājums.

Masu cilvēkiem vēl pamācoši gudri ieskaidro, ka katram cilvēkam ir toleranti jāizturās pret otra cilvēka viedokli. Pateicoties tolerancei, plurālisms kļūst katra cilvēka vērtīgs ieguvums.

Saprotams, ne katrs spēj pretoties tādām vilinājumam. Visticamākais, no masu cilvēkiem neviens nespēj pretoties. Rietumu ideoloģijas profesori to zina, un tas viņus morāli iedvesmo radošai un planetāri vērienīgai darbībai, dāvinot katram cilvēkam vērtīgo ieguvumu – plurālismu.

Tāpat ideoloģijas kompetentie speciālisti zina, ka plurālisms ļaužu masām ļoti patīk. Plurālisma legalizācija paver ceļu katram cilvēkam droši izteikt savu viedokli par jebkuru dzīves norisi, problēmu, konfliktu. Katrs cilvēks var droši komentēt filosofa, mākslinieka, zinātnieka, politiķa, kosmonauta, terorista un jebkuras profesijas pārstāvja darbību. Un tas nekas, ka komentāra autors nav attiecīgajā jomā speciālists un nav vispār iepazinies ar attiecīgi komentētā cilvēka darbību. Jaukā plurālisma apstākļos pat elementāra kompetence netiek prasīta. Galvenais ir ļaut katram brīvi izteikt savu viedokli. Plurālisma apstākļos vienīgā prasība ir cienīt otra cilvēka viedokli un izturēties toleranti pret viedokļu daudzveidību. Viedokļu saturs (pareizs vai nepareizs) netiek ņemts vērā.

Skaidrs, ka liberālās demokrātijas propagandas autori lieliski apzinās, ka mākslīgi uzkurinātais idiotiskais plurālisms legalizē uzskatu un viedokļu profanāciju. Kopumā šo drausmīgo procesu var uzskatīt par masu apziņas idiotizāciju, laipni smaidot vai iecietīgi smīnot sabiedriskajā domā panākot idiotiskās masu apziņas leģitimitāti - pamatotu iespējamību un likumīgumu.

Praktiski tas nozīmē, ka sabiedriskajā domā tiek leģitimēta, piemēram, literatūrzinātnieku aprindās populārā idiotiskā frāze: „Es romānu neesmu lasījis, bet uzskatu, ka autors romānā ir pieļāvis daudzas rupjas idejiskās un stilistiskās kļūdas”. Ja agrāk literatūrzinātnieku aprindās tas bija galējā profesionālā idiotisma paraugs, tad tagad plurālisma ērā ne tikai literatūrzinātniekiem, bet visiem godīgiem pilsoņiem pret minēto nenormālo frāzi ir jāizturās toleranti, jo, lūk, mums visiem ir jāciena otra cilvēka viedoklis.

Protams, piemēri masu apziņas idiotizācijai var būt visdažādākie. Teorētiski mums ir jāciena viedoklis, ka $2 \times 2 = 8$, Saule griežās ap Zemi, bet Zeme griežās ap Mēnesi.

Bet tas nebūt nav viss, ko zina ideoloģijas kompetentie speciālisti. Viņi zina, ka sagrauj ne tikai cilvēku priekšstatus par patiesību. Viņi zina, lūk, ko: sagraujot priekšstatus par patiesību, faktiski tiek sagrauti priekšstati arī par zināšanām un to lomu. Bet tas jau ir ļoti ļoti nopietni.

Loģika ir vienkārša. Ja nav iespējama patiesība, tad nav vajadzīgas zināšanas, jo tās nespēj atklāt patiesību. Ja zināšanas nevar atklāt patiesību, tad zināšanas nav vajadzīgas. Nav vajadzīga zinātne, nav vajadzīga zinātnes organiskā vienotība ar izglītību un īpaši augstāko izglītību.

Tie laimīgie, kuri ir strādājuši vai ieguvuši augstskolas diplomu pēcpadomju Latvijā, lieliski atcerās izglītības un zinātnes pseidovienotību ne tikai mūsu privātajās „bodēs”, bet arī valsts „bodēs”. Augstākās izglītības masveidības apstākļos šo gaismas piļu klientiem zinātne nav vajadzīga un var tikai traucēt auditorijā spīdināties ar savu „viedokli”. Augstskolu īpašnieki un vadoņi to saprot. Viņi nemoca savus klientus ar zinātni, kā arī ar zinātni nemoca pasniedzējus, kuri visbiežāk ne ar ko mentāli neatšķiras no klientiem.

Kā jau minēju, plurālisma slavēšana un, protams, plurālisma prakse spēj pilnā mērā sagraut cilvēka garīgās esamības balstus. Cilvēks nespēj cilvēciski dzīvot bez tādiem metafiziskajiem balstiem kā patiesība, ticība patiesībai, ticība zināšanām. Cilvēks nespēj cilvēciski dzīvot bez zināšanām un tajā skaitā zinātnes noskaidrotajām zināšanām.

Ja cilvēkam tiek atņemti metafiziskie balsti, tad iestājas mentālais haoss. Tas sabiedrībā praktiski atspoguļojās sociāli ļoti nepatīkamā formātā, kuru iesaku dēvēt par idiotijas plurālismu (ar vārdu „idiotija” (no gr. *idioteia*) apzīmēju nezināšanu un izglītības trūkumu). Idiotijas plurālismā nav konstatējama ne patiesība, ne patiesas zināšanas un jebkādas nopietni vērtējamas zināšanas vispār.

Cilvēks, kas dzīvo bez ticības patiesībai un zināšanām, vairs nav cilvēks, bet ir bioloģiskā masa, kurai nekas nav svēts un dārgs, kurš nevienam un nekam netic un neuzticās. Tas ir cilvēks, kurš savas eksistences jēgu karstgalvīgi saskata idiotiskā murgošanā un turklāt savai idiotiskajai murgošanai iedomīgi un pašpārliecināti piešķir milzīgu sociālo vērtību. Cilvēks lepojās ar savu „viedokli”, kuru bezjēdzīgā tiražēšana īstenībā ir viņa smadzeņu iekaisuma sekas. Tāds cilvēks faktiski nemaz vairs nespēj apstāties un izbeigt savu „viedokļu” tiražēšanu. Teiksim, grūti būs apturēt kādu no saita „pietiek” stacionārajiem komentētājiem, kuri ir ieģipsēti idiotijas plurālismā.

Bet tam tā ir jābūt un komentāru jauniešus nedrīkst pārāk stingri vainot. Nākas ņemt vērā, ka idiotiskajai murgošanai milzīgu sociālo vērtību piešķir tāds planetāri autoritatīvs un oficiāls spēks kā Rietumu liberālā demokrātija, savā zināšanu ideoloģijā manipulatīvi rekomendējot plurālismu kā demokrātizācijas ceļu sasniegumu un cilvēka brīvības kulmināciju. Plurālisms taču tiek uzpotēts kā Rietumu kultūras varena vērtība!

Uz ļaužu masu apziņu kardinālu ietekmi atstāj plurālisma nemitīgā slavināšana Rietumu bagātnieku kliķes monopolizētajos medijos un mācību iestādēs. Sabiedrībai katru dienu skaidro, ka plurālisms ir iespēju vienlīdzība, izvēles brīvība, cilvēka atraisītība domās un garīgajos meklējumos, uzskatu daudzveidība filosofijā, socioloģijā, vēsturē, zinātnisko teoriju un koncepciju jomā.

Neapšaubāmi Rietumu liberālajai demokrātijai galva par to nesāp, ka patiesībā tā rekomendē idiotijas plurālismu. Protams, galva nevar sāpēt, jo idiotijas plurālisms ir Rietumu ideoloģijas mērķis.

Mērķis ir sabiedrības masas atradināt no civilizācijas veselajā saprātā vēsturiski vienmēr funkcionējošās pārliecības, ka patiesība reāli eksistē un jebkāda subjektīvā visatļautība ir liela mulķība un nebūt neliecina par garīgo brīvību. Gluži pretēji. Īsta brīvība vienmēr ir iespējama, pateicoties patiesībai. Mēs jūtamies brīvi tikai tad, ja zinām patiesību. Ja mēs patiesību nezinām, tad jūtamies neveikli, nezinīgi, neizlēmīgi, nepārliecināti, nedroši, neticīgi. Patiesība ir brīvības priekšnoteikums, bet nevis brīvība ir patiesības priekšnoteikums. Turklāt patiesība nevar eksistēt vairākās versijās. Var būt tikai viena patiesība. Objektīvi rezumējot, plurālisms ir cilvēka subjektivitātes (Es pašapziņas) zaudēšana, jo balstās uz „viedokļu” nepatiesību, izlikšanos, aplamām zināšanām, nedomāšanu, modīgu ākstīšanos.

Lieki atgādināt, ka fundamentālas teorētiskās zināšanas ļoti dziļi ietekmē cilvēka priekšstatus par pasauli. Šīs zināšanas ir cilvēka pasaules uzskata pamatā. Taču liberālās demokrātijas zināšanu ideoloģija vēlas cilvēkos sagraut pasaules uzskatu. Mērķis ir panākt, lai ļaužu masām nebūtu nekāds pasaules uzskats un viņu galvās svilpotu vējš.

Ja agrāk cilvēcē valdīja princips „Jo vairāk zini, jo vairāk šaubies”, tad liberālajā demokrātijā ir jāvalda principam „Jo mazāk zini, jo mazāk šaubies”. Respektīvi, neviens nedrīkst šaubīties par liberālās demokrātijas konceptuālo pārkumu cilvēka dzīves iekārtošanā. Katram ir jāsaprot, ka vienīgi liberālās demokrātijas iekārta spēj nodrošināt patīkamu un veselīgu dzīvi.

Pēcpadomju Latvijā idiotijas plurālismam ir piemēru jūra. Tajā iedomīgi lepnī plunčājās Interneta komentāru lielākā daļa. Augstprātīgi plunčājās tādi pseidointelektuālie saiti kā „satori”. Diemžēl plunčājās arī augstskolu pasniedzēju „zinātniskie projekti” humanitārajās un sociālajās disciplīnās. Automātiski ir skaidrs, ka tāpēc plunčājās arī viņu studentu kursadarbi un diplomdarbi, kā arī maģistra un doktora domraksti.

No „glaunās” jūras izvēlējos vienu piemēru – kādas dāmas maģistra darbu. Manuprāt, tas ir ļoti jauks piemērs. Tas teicami parāda, pie kā var novest idiotijas plurālisms un tā ambīciju maksimālisms. Dotajā tekstā ambīciju pārspīlētā galējība robežojās ar ārprātu, jo maģistra darbā tiek apšaubīta mākslas jēga, perspektīvas, loma cilvēku garīgajā pasaulē.

Darba ievadā ir teikts: „Tā kā mūsdienās mākslas pasaulē vērojams plurālisms, kad paralēli līdzās pastāv dažādas teorijas un mākslas virzieni, tas nozīmē, ka nav iespējams runāt par vienotu mākslas skatījumu”.

Tā ir interesanta un principiāli aktuāla doma. Tajā uzskatāmi atklājās plurālisma varenība. Amizanti atklājās, lūk, kas. Ja nebūtu plurālisms, tad nebūtu „dažādas teorijas un mākslas virzieni”. Un vēl kas. Plurālisms ir tik varens, ka pavēl atsacīties no velmes noskaidrot patiesību par mākslu – „vienotu mākslas skatījumu”.

Neapšaubāmi, ka maģistrantes galviņā liberālās demokrātijas iezombētais plurālisms ir savu panācis izcilā pakāpē. Dāmai neeksistē jautājums, kāpēc cilvēce agrāk varēja iztikt bez plurālisma un kāpēc pirms plurālisma vienmēr pastāvēja „dažādas teorijas un mākslas virzieni”. Elementāras zināšanas par pasaules mākslas vēsturi taču skaidri parāda, ka šodienas plurālisms neatklāj Ameriku.

Par laimi mūsu nīgrā maģistrante paskaidro, kāpēc plurālisma adeptiem neinteresē pasaules mākslas vēsture, kura stāsta par mākslas virzienu un teorētisko uzskatu izseno daudzveidību. Izrādās, plurālismam nepatīk līdzšinējā pasaules mākslas vēsture. Plurālisms grib sacerēt savu mākslas vēsturi. Autore tāpēc raksta par „mākslas vēstures beigām jeb lielo naratīvu sairumu”, jo „mūsdienu māksla vairs nevar tikt skatīta caur [...] strukturēto mākslas vēstures prizmu. Ir nepieciešama jauna pozīcija”.

Tālāk seko glamūrīgi modīgs un eleganti saputrots paskaidrojums, ka „māksla mūsdienās vairs netiecas atrast savu būtību, ka tās metafiziskais uzdevums ir piepildīts. Uzmanība ir jāvērs uz mākslas darbu, tā ontoloģiju, caur kuru veidojas jauns mākslas skatījums. Modernisma laikā mākslas darbs tiecās iemiesot t.s. absolūto patiesību, kas ir pārjutekliska un tika aplūkots kā nošķirts no citiem kultūras „produktiem”. Tā vērtība bija meklējama tā oriģinalitātē. Līdz ar fotogrāfijas un kinematogrāfa parādīšanos, kad mākslas darbs kļūst tehniski pavairojams, tas kļūst arī pieejamāks plašākai publikai, jo var atrasties, piemēram, vairākās vietās vienlaicīgi. Tas var atrasties fotoalbūmā un mākslas muzejā. Parādās jautājums par oriģināla un kopijas vērtību. Mākslas darbs zaudē savu oriģinalitātes, „šeit un tagad” esamības vērtību un iegūst izstādīšanas vērtību”.

Plurālisms un tā satelīts postmodernisms noteikti var lepoties ar šādu panākumu: „Vēl jo grūtāks uzdevums atšķirt mākslu no „nemākslas” ir 20.gadsimta otrajā pusē un 21.gadsimtā, šāds uzdevums ir praktiski gandrīz neiespējams, jo mūsdienu mākslas darbs lielā mērā ir kontekstuāls, jutekliski tas bieži nav atšķirams no objektiem, kas nav mākslas darbi. Atrodoties ārpus mākslinieka iecerētā konteksta, tas visticamāk zaudē savu mākslas darba statusu”.

Plurālisma grandiozs panākums atspoguļojās autores vārdos, ka „nav iespējams turēties pie loģikas pamatiem, pie definīcijas attiecībā uz mākslu”, „līdz ar to konkrēta mākslas definīcija, kas noteiktu nepieciešamos priekšnosacījumus, kādai tai ir jābūt, nav iespējama”.

Ar smaidu lasāmi autores rožainie secinājumi: „Mākslā šobrīd sadzīvo dažādi virzieni, stili, mākslinieki ir brīvi darboties savā jomā, tiem nav jākonfliktē, jācīnās par savu taisnību. Tas pats attiecas arī uz dažādām mākslas teorijām.[...] Mūsu brīvība ir to atzīt vai neatzīt. Šādu situāciju, kur līdzās pastāv dažādas teorijas dēvē par plurālismu, un tieši tas ir attiecināms uz mūsdienu mākslas pasauli. Plurālisms mākslas pasaulē norāda, ka ir mainījusies mākslas uztvere, ka vairs nevar runāt par kādiem universāliem kritērijiem, kas kalpo par mākslas atskaites punktu. Mākslinieki var izvēlēties, kādam stilam, virzienam pievērsties, var tos kombinēt vai izmantot tikai kādus noteiktus aspektus. Savukārt, mākslas uztvērēja uzdevums ir mēģināt orientēties un neapmaldīties plašajā teoriju un mākslas darbu klāstā, rēķinoties ar to, ka katram mākslas stilam un pat katram mākslas darbam ir pašam savs „stāsts”. Mākslas uztvērēja „instruments” ir interpretācija, kas ļauj viņam tuvoties, izprast katra mākslas darba „stāstu”. Māksla runā par pasauli, kurā mēs mitināmies, tāpēc tās „stāsts” skatītājam (klausītājam) nevar būt svešs.

Jautājums ir tikai, cik lielā mērā katrā gadījumā mēs spējam uztvert stāsta jēgu. No vienas puses tas ir atkarīgs no tā, cik tieši vai netieši mākslas darbs iemieso mākslinieka ideju, bet no otras puses no tā, cik veikli mēs protam rīkoties ar „instrumentu”, ko sauc par interpretāciju”.

Uzdrošinos piebilst, ka „interpretācija” ir tas pats „instruments”, ko plurālisma glumajā murkšķēšanā sauc par „viedokli”, un tas ir „instruments”, ar kuru šodien „veikli prot rīkoties” sabiedrības vairākums. Tāpēc autores patriotiskās bažas ir veltas, jo tagad reti var sastapt cilvēku, kurš nekautrējās agresīvi „komentēt” jebkuru „tieši vai netieši mākslas darbā iemiesoto mākslinieka ideju”. Saprotams, visinteliģentākie plurālisma fani visomulīgāk jūtās „netieši iemiesoto ideju” komentēšanā. Par „netiešajām idejām” viņu „viedoklis” parasti ir viskategoriskākais un vispareizākais.